

The Gender Perspective in the Cases of Female Defendants in International Criminal Courts

Anahita Seifi *

Assistant Professor, International Law, Women's Studies Department, Allameh Tabatabaie'i University, Tehran, Iran

Farangis Mansori

Assistant Professor, Department of Law and Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran

1. Introduction

Traditionally, collective conflict and violence are perceived as the domain of men. Women are often perceived as naturally calm due to their roles as mothers and wives, and are believed to be physically and psychologically less capable of committing acts of violence. Actually, they are viewed as more vulnerable than men and are typically seen as the primary victims of violence. Moreover, the minority status of women in political and military leadership has reinforced the notion that conflict and collective violence are predominantly male domains. As a result, when a female appears as a defendant before the International Criminal Court, she is perceived as an anomaly due to

* Corresponding Author: a.seifi@atu.ac.ir

How to Cite: Seifi, A. & Mansori, F., "The Gender Perspective in the Cases of Female Defendants in International Criminal Courts", *The Quarterly Journal of Public Law Research*, Vol. 27, No. 87, (2025), 181-220. Doi: [10.22054/qjpl.2024.78078.2968](https://doi.org/10.22054/qjpl.2024.78078.2968)

her gender. Gender narratives are used to align the defendant's behavior with traditional gender norms, portraying the defendant as either female and therefore non-violent, violent and therefore not truly female, or influenced by a violent man. In doing so, these narratives reinforce existing gender stereotypes and suggest that femininity is inherently incompatible with violence. However, contrary to these stereotypes, recent years have seen a more nuanced understanding of the roles women play in conflict and instability. Women have participated in wars, terrorist acts, and other forms of collective violence—as perpetrators of killings and as accomplices to murder. They served as soldiers and trained militia members in conflicts in Rwanda, Cambodia, Sierra Leone, the former Yugoslavia, Iraq, Afghanistan, and Syria, including membership in terrorist groups such as ISIS. They have been involved in committing murders and other crimes. One of the most unexpected roles of female perpetrators is their participation in war-related sexual violence. During the Rwandan genocide, the conflict in Sierra Leone, at Abu Ghraib prison, and in the wars in the former Yugoslavia, women were actively involved in acts of sexual violence. However, the experiences of these women within the criminal justice system, as well as the influence of gender stereotypes on legal proceedings, have not been adequately studied. Yet it is essential to recognize and examine these stereotypes, given their harmful effects. One of the most damaging consequences of gender stereotypes is that they contribute to discrimination between the sexes in the judicial process. The present research tried to address the following questions: Are women less capable of committing collective violence and crimes than men? How do gender stereotypes influence the treatment of female defendants in international criminal courts? To explore these issues, the study examined gender narratives—such as the mother, the wife, the pacifist, and the monster—as they relate to female defendants in international criminal courts.

2. Literature Review

The experiences of women within the criminal justice system, as well as the impact of gender stereotypes on legal proceedings, have received limited scholarly attention. Moreover, few studies have conducted in-depth analyses of cases involving female defendants in international criminal courts. Yet the literature provides some relevant studies. For instance, in her research titled “Women Accused of International Crimes: A Trans-Disciplinary Inquiry and Methodology”, Linton (2016) criticized the predominant portrayal of women as victims of international crimes. She argues that this perspective reinforces harmful stereotypes of women as weak, non-autonomous, pacifist, and victimized. Such a view is problematic, especially considering that since the end of World War II, thousands of women have actively participated in serious crimes such as mass murder, torture, sexual violence, and inhumane treatment. Labenski’s Ph.D. thesis titled *Female Defendants in International Criminal Law and Beyond* (2017) analyzed the legal and cultural contexts surrounding several female defendants in the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, the International Criminal Tribunal for Rwanda, and the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia. Her work explores the nature of women’s violence in armed conflict beyond traditional gendered meanings. Labenski also challenges assumptions and stereotypes related to racial victimization and sexual vulnerability as they pertain to gender in the context of armed conflict. In “Gender Justice or Gendered Justice? Female Defendants in International Criminal Tribunals,” Hodgson (2017) examined several cases involving female defendants. She concludes that these cases are often interpreted through the lens of gendered assumptions and stereotypes. This form of gendered justice is problematic, as it reinforces patriarchal stereotypes and may undermine broader efforts to achieve gender justice.

3. Materials and Methods

This research used a descriptive–analytical method, drawing on the analysis of expert opinions, international documents, and a variety of sources. The data was collected through library research, including the work of legal research centers, books, articles, academic theses, and authentic websites.

4. Results and Discussion

Females also commit crimes and participate in acts of violence. However, this does not mean that women engage in violent acts during armed conflict more frequently than men, or even to the same extent. Rather, while women do commit international crimes, many of these offenses may be overlooked due to the prevailing perception of women primarily as victims of violence and armed conflict. In addition, there is a clear gendered perception and portrayal of female defendants and criminals as insane, abnormal, or devoid of agency. In *Mothers, Monsters, Whores: Women's Violence in Global Politics*, Sjoberg and Gentry (2007) analyzed the portrayal of female defendants and criminals through three dominant narratives: the mother, the monster, and the whore. The mother narrative frames women's violence as stemming from a desire for belonging, a need to nurture, or an expression of care and loyalty to men. The monster narrative strips female offenders of rational behavior or ideological motivation, portraying them as mentally unstable and denying their femininity or even their humanity. Finally, the whore narrative views violence, in its most extreme or vulnerable forms of female sexuality, as stemming from women's sexual evils.

In a similar fashion, Hodgson (2017) identified three narratives: mother narratives, monster narratives, and wife narratives. Concerning the wife narrative, "A defendant's actions were viewed in the context of her relationship with her husband or partner, with these

relationships being used to explain or justify why the defendant had become involved in the conflict or mass violence” (Hodgson, 2017, p. 349). Because it portrays women as being controlled by men, the wife narrative shares similarities with the whore narrative. However, unlike the whore narrative—which emphasizes the defendant’s sexuality and behavior—the wife narrative places greater emphasis on how the defendant’s romantic relationships have shaped her choices (Hodgson, 2017). These narratives and stereotypes are evident in the cases of several accused women in international criminal courts and hybrid courts.

In reviewing the cases of female defendants, courts are often influenced by stereotypes and tend to overlook the actual crimes committed by these women. Victims of female perpetrators are further harmed when society and the justice system fail to acknowledge such acts as expressions of agency. This perspective is partly influenced by the reduction of accountability and penalties for female perpetrators in international crimes, and it also reinforces the persistence of strict and violent behavior of women. As a result, the justice system fails both the female defendants and their victims. Overall, stereotypes negatively affect both men and women, though their impact on women is more severe, as these narratives often depict them as weak or inferior. Moreover, such stereotypes undermine women’s recognition as full holders of human rights.

5. Conclusion

Studies show that these narratives emphasize the perceived incompatibility of femininity with violence, denying women’s agency in political and military roles as well as in acts of violence. Furthermore, the way accused women present themselves during trials, along with the court’s statements, reveals deeply rooted gender stereotypes within international criminal justice systems. In particular, these gender stereotypes strongly associate women with motherly and

peace-loving identities, which diminishes their agency and inevitably influences the orders issued by the courts. The criminal courts' excessive focus on women primarily as victims of violence reflects a specific view of femininity shaped by gender stereotypes. Regardless of these stereotypes, courts should avoid assuming that women are solely helpless victims during conflicts by recognizing their roles as active participants. Women are equally capable of committing violence and must be held accountable accordingly. With the increasing involvement of women in conflicts and mass violence, it is crucial to treat female defendants in international criminal justice systems as individuals—beyond a gendered perspective. This approach is essential to realize criminal justice. To uphold justice effectively, international criminal courts must evaluate cases of alleged international crimes regardless of gender, race, culture, ethnicity, region, or the scale of conflict.

Keywords: Female Defendants, Gender Stereotypes, Gender Narratives, Criminal Justice, International Criminal Courts

نگاه جنسیتی در پرونده متهمان زن در محاکم کیفری بین‌المللی

استادیار حقوق بین‌الملل، گروه مطالعات زنان، دانشگاه علامه طباطبائی،
تهران، ایران

آناهیتا سیفی*

استادیار گروه حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

فرنگیس منصوری

چکیده

مطالعات زیادی در خصوص آسیب‌پذیری زنان در درگیری و خشونت انجام شده اما بحث نسبتاً کمتری در مورد تجربیات زنان به‌عنوان متهم و مجرم در مخاصمات در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی دیده می‌شود. این مقاله با نگاهی به پرونده برخی متهمان زن در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی، به بررسی میزان شکل‌گیری گفت‌وگوهای حقوقی در قالب کلیشه‌های زنانگی، درگیری و خشونت جمعی می‌پردازد. این پژوهش با رویکرد تحلیل محتوا درصدد پاسخگویی به پرسش‌های مطرح شده می‌باشد. پرسش این است آیا زنان کمتر از مردان توانایی ارتکاب خشونت و جنایات دسته جمعی را دارند؟ کلیشه‌های جنسیتی چه تاثیری بر پرونده مطروحه متهمان زن در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی دارد؟ در این راستا بررسی روایت‌های جنسیتی همچون مادر، همسر، هیولا و ... که در رابطه با متهمان زن در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرد، نشان می‌دهد این روایت‌ها ناسازگاری زنانگی با خشونت را برجسته و عاملیت زنان را در زمینه‌های سیاسی و نظامی و ارتکاب خشونت رد می‌کند. بر این اساس پرونده متهمان زن در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی با نگاه جنسیتی بررسی و این امر تحقق عدالت کیفری را در ارتباط با متهمان زن و قربانیان آنها می‌تواند با مشکل مواجه می‌کند.

واژگان کلیدی: متهمان زن، کلیشه‌های جنسیتی، روایت‌های جنسیتی، عدالت کیفری، دادگاه‌های کیفری بین‌المللی.

مقدمه

جنسیت در نظام آفرینش واقعیتی انکارناپذیر است و افراد انسانی را از همان آغاز خلقت به دو گروه زن و مرد تقسیم کرده است. اساساً جنسیت عاملی برای تفاوت در مجازات نیست.^۱ با این حال به نظر می‌رسد در برخی نظام‌های حقوقی، زن بودن متهم از جمله معیارهایی است که در تعیین مجازات‌ها اثر کاهشی دارد و مراجع قضایی در قبال زنان متهم رویکردی اغمازی دارند و نوعی تبعیض مثبت را در این باره اعمال می‌کنند.^۲ لذا بدون توجه به جنسیت، تلاش برای درک دلایل و انگیزه برای ارتکاب اعمال خشونت‌آمیز، ناقص خواهد بود. در طول تاریخ در هر دو عرصه ملی و بین‌المللی این کلیشه‌های جنسیتی که زنان را به عنوان افراد ضعیف و منفعل و مردان را به عنوان افراد فعال و قوی در زمینه خشونت‌گرایی افراطی می‌دانستند حاکم بوده است. این در حالی است که برای مثال زنان بیوه سیاه‌پوش در روسیه^۳ با میل و رغبت خود به ارتکاب اعمال تروریستی دست زدند.^۴

در نظر گرفتن نقش زنان به عنوان مادر، همسر و خواهر به عنوان مرکز ثقلی برای شناسایی علائم و نشانه‌های اولیه افراط‌گرایی، می‌تواند دارای اهمیت باشد. در این زمینه تحقیقات میدانی در اندونزی، توسط مونا ش انجام شد که به نقش‌های پیچیده و متنوعی از زنان در دو حوزه مشارکت جدایی‌ناپذیر، زنان را به عنوان مجرمان در خشونت‌گرایی افراطی و از طرف دیگر به عنوان افراد تأثیرگذار مبارزه با افراط‌گرایی خشونت‌آمیز اشاره

۱. مهدی کریمی، «پژوهش میدانی تأثیر جنسیت زن در تعیین مجازات کیفری مطالعه موردی دادگاه‌های کیفری مشهد ۱۳۹۲»، پژوهشنامه زنان، سال هفتم، شماره ۲، (۱۳۹۵)، ص ۱۱۰.

۲. محمد فرجیها و ثنا کاظم‌پور، «تبیین نظری تأثیر جنسیت بر تعیین مجازات مجرمان مواد مخدر؛ مطالعه تطبیقی ایران و آمریکا»، مجله حقوقی دادگستری، دوره ۸۶، شماره ۱۱۷، (۱۴۰۱)، ص ۱۲۵.

۳. از سال ۲۰۰۲ زنان چچنی دست به حملات انتحاری در روسیه زدند که به نام بیوه‌های سیاه‌پوش که یادآور مرگ هستند معروف شدند. لقب بیوه‌های سیاه‌پوش در رسانه‌های روسیه و دیگر نقاط جهان در وصف زنان انتقام‌جوی چچنی به کار می‌رود.

4. Reyes Natalie, "Women and Terrorism Challenging Traditional Gender Roles", Political Science Department California State Polytechnic University Pomona, Undergraduate Journal of Political Science, Vol. 1, No. 1, (2016), at 119, 124.

دارد. رویکردهای مقابله با خشونت گرایی افراطی، دیدگاه‌های جنسیتی را به طور کامل در سیاست‌ها و برنامه‌هایشان ادغام نمی‌کنند و غالباً مشارکت زنان را در تلاش‌ها برای اعمال این خشونت‌ها نادیده می‌گیرند. بنابراین ما نیاز به درک عمیق‌تر و متنوع‌تر از دخالت زنان در روایت افراط گرایی خشونت‌آمیز داریم.^۱ فرض اینکه زنان بطور ذاتی افراد صلح‌طلب و با نگرش‌ها و ویژگی‌های مادرانه هستند، دارای محدودیت‌هایی در رویکردهای جنسیتی مربوط به حمایت زنان از خشونت گرایی افراطی می‌باشند.

به طور سنتی تلقی عمومی آن است که زنان از مردان آسیب‌پذیرترند و قربانیان اصلی خشونت محسوب می‌شوند. همچنین باور سنتی این است که درگیری و خشونت جمعی به عنوان حوزه‌های مردانه تلقی می‌شد. زنان به دلیل نقش مادری و پرستاری خود به عنوان «روح زیبا» ذاتاً آرام و صلح‌طلب تلقی می‌شدند که از نظر جسمی و روانی قادر به درگیر شدن در خشونت نیستند.^۲ در حالی که مردان «جنگجویان عادل» به شمار می‌آمدند که به طور فعال درگیر در جنگ برای محافظت از جمعیت غیرنظامی بودند و زنان به عنوان افراد منفعل و نیازمند حفاظت و حمایت در نظر گرفته می‌شدند.^۳ به علاوه در دوران «جنگ‌های جدید»، بازهم زنان با تاکید بر زنانگی‌شان به عنوان قربانی خشونت دیده می‌شوند.

با این حال برخلاف این کلیشه‌ها، در سال‌های اخیر درک متنوع‌تری از نقش‌هایی که زنان در جریان درگیری و بی‌ثباتی ایفا می‌کنند، پدیدار شده است. احتمالاً بزرگترین گروه زنانی که در خشونت جمعی دخیل هستند، آنهایی هستند که به عنوان پرسنل اداری و پشتیبانی فعالیت می‌کنند. در بسیاری از ارتش‌ها و به ویژه نیروهای شورشی در سراسر جهان، زنان و دختران اغلب نقش‌های اداری یا حمایتی دارند مثل منشی‌ها، نگهبان‌ها،

1. Sofia Patel & Jacqueline Westermann, "Women and Islamic-State Terrorism: An Assessment of How Gender Perspectives Are Integrated in Countering Violent Extremism Policy and Practices", *Security Challenges*, Vol. 14, No. 2, (2018), at 53-81.

2. Elshtain, Jean Bethke, *Women and War* (Chicago: University of Chicago Press, 1987) at 109.

3. Natalie Hodgson, "Gender Justice or Gendered Justice? Female Defendants in International Criminal Tribunals", *Fem Leg Stud*, Vol. 25, No. 3, (2017), at 337.

نظافتچی‌ها، آشپزها و... که در برخی موارد این حمایت اجباری و در موارد دیگر داوطلبانه ارائه می‌شود.^۱ همچنین حضور زنان به عنوان دزد و جاسوس در برخی خشونت‌های جمعی، درگیری‌ها و جنگ‌ها مثل جنگ جهانی دوم، نسل‌کشی رواندا گزارش شده است. برای مثال بسیاری از زنان از نقش خود به عنوان نگهبان اردوگاه و زندانبان سوء استفاده کرده و به شدت با زندانیان بدرفتاری و آنها را مورد آزار و اذیت قرار داده‌اند. در یوگسلاوی سابق نیز موارد شناخته شده‌ای از ارتکاب جنایات بین‌المللی توسط محافظان زن گزارش شده است.^۲

نمونه دیگر از ارتکاب جنایت توسط زندانبانان زن، آزار زندانیان عراقی در زندان ابوغریب بود که در آن تعدادی از زندانیان عراقی توسط زندانبانان زن مورد تحقیر و آزار و اذیت جنسی قرار گرفتند.^۳ زنان همچنین در درگیری‌ها، اقدامات تروریستی و سایر گونه‌های خشونت جمعی به عنوان قاتل و معاون در قتل شرکت داشته‌اند. زنان در جایگاه سربازان، شبه‌نظامیان آموزش دیده، اعضای گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی و حتی پزشک و پرستار در درگیری‌های رواندا، کامبوج، سیرالئون، یوگسلاوی سابق، عراق، افغانستان، سوریه، گروه تروریستی داعش و... در ارتکاب قتل‌ها و جنایات دیگری نقش داشته‌اند. احتمالاً غیرمنتظره‌ترین نقش مجرمان زن به عنوان مجرمان جنسی است. با این حال، زنان در خشونت جنسی در جنگ‌ها نیز شرکت داشته‌اند مانند: در جریان نسل‌کشی رواندا، در درگیری سیرالئون، در زندان ابوغریب و در درگیری‌های یوگسلاوی سابق.^۴

نقش دیگر زنان که به طور فزاینده‌ای در حال افزایش است و به توجه سیاستگذاران نیاز دارد، به عنوان مرتکب و مباشر در جرم و یا تحریک کننده و بسیج گر برای مشارکت و عضوگیری در گروه‌های تروریستی می‌باشد. برخی از کارشناسان و متخصصان مانند

1. Alette Smeulers, "Female Perpetrators: Ordinary or Extra-ordinary Women?", International Criminal Law Review, Vol. 15, No. 2, (2015), at 215.

2. M. Husejnovic, "Bosnian War's Wicked Women Get Off Lightly", available at: www.balkaninsight.com/en/article/bosnian-war-s-wicked-women-get-off-lightly, 25 May 2013.

3. Smeulers, op.cit., at 215-219.

4. Ibid. at 224-225.

میابلوم^۱ و آنا اسپکهارد^۲ تعدادی از مطالعات موردی در کشورهایی مثل چین، ایرلند شمالی، سری لانکا، اندونزی، عراق در رابطه با زنانی که در فعالیت‌های تروریستی شرکت می‌کنند انجام داده‌اند. بر اساس مطالعاتی در سریلانکا، در مورد بیره‌ای آزادی‌بخش تامیل^۳ که زنان را به استخدام خود درآورده‌اند از آنها به‌عنوان مبارز استفاده می‌کردند. اما در بسیاری از ادبیاتی که تا به امروز در مورد نحوه مشارکت زنان در افراطی‌گرایی خشونت‌آمیز بحث می‌کنند، اغلب زنان به‌عنوان بازیگران منفعل یا طرفداران اجباری در این زمینه در نظر گرفته می‌شوند تا به‌عنوان شرکت‌کنندگان فعال یا عاملان تروریسم و خشونت‌گرایی افراطی. همانطوری که آلن^۴ استدلال می‌کند: «هنگامی که در مورد رابطه زنان با تروریسم بحث می‌شود معمولاً زنان به‌عنوان همسران، دختران، خواهران و مادران تروریست‌ها یا به‌عنوان قربانیان اولیه اقدامات تروریستی در نظر گرفته می‌شوند. در حالی که برای شکل‌گیری سیاست‌ها و برنامه‌های مبارزه با تروریسم باید در مورد نقش زنان فراتر از این نوع نگاه استدلال نمود.^۵ زنان در سازمان‌های تروریستی نقش مهمی از تسهیل‌کنندگان تا بمب‌گذاران انتحاری و جنگنده‌های خط مقدم را ایفا می‌کنند.^۶

در این میان نباید نقش زنان را به‌عنوان رهبران سیاسی در ارتکاب جنایات جمعی هم فراموش کرد. اما کمتر به بررسی تجربیات این زنان در نظام عدالت کیفری و تاثیر کلیشه‌های جنسیتی بر روند دادرسی‌ها پرداخته شده است و تعداد بسیار کمی از مطالعات بر تحلیل عمیق پرونده‌های متهمان زن در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی متمرکز شده‌اند.^۷

1. Mia Bloom.

2. Anne Speckhard.

3. Liberation Tigers of Tamil Eelam.

4. Fionnuala Aolain.

5. Naureen Chowdhury Fink, Rafia Bakar, Liat Shetret, "The Role of Women in Terrorism, Conflict, and Violent Extremism: Lessons for the United Nations and International Actors", Global Center on Cooperative Security Policy Brief, Vol. 12, No. 3, (2016), at 8, 9.

6. Sofia Patel & Jacqueline Westermann, "Women and Islamic-State Terrorism: An Assessment of How Gender Perspectives Are Integrated in Countering Violent Extremism Policy and Practices", Security Challenges, Vol. 14, No. 2, (2018), at 6.

7. See: Sperling, Carrie, "Mother of Atrocities: Pauline Nyiramasuhuko's Role in the Rwandan Genocide", Fordham Urban Law Journal, Vol. 33, No. 2, (2006), at 637-664.

از سوی دیگر ضرورت و اهمیت شناخت کلیشه‌های جنسیتی و بررسی آنها به دلیل اثرات زیان‌آور کلیشه‌ها است. از جمله اثرات منفی و زیان‌آور کلیشه‌های جنسیتی می‌توان به این مسئله اشاره کرد که کلیشه‌های جنسیتی به عامل تبعیض در فرایند دادرسی بدل می‌شوند. بنابراین با توجه به روند افزایشی پرونده‌های متهمان زن در سیستم عدالت کیفری بین‌المللی، پرداختن به موضوع کلیشه‌های جنسیتی و تاثیر آن بر روند دادرسی متهمان زن، نیاز به تحقیقات بیشتری دارد. در این پژوهش تلاش شده است با مطالعه پرونده متهمان در دادگاه‌ها، کتب و مقالات مرتبط، روایت‌های جنسیتی که توسط متهمان، شاهدان، و کلا و سایر افراد درگیر در پرونده‌ها بیان شده را بررسی و تحلیل نمود. لذا این نوشتار به بررسی روایت‌ها و کلیشه‌های جنسیتی استفاده شده پیرامون مداخله زنان در خشونت‌های جمعی و متهمان زن در دادگاه‌های کیفری می‌پردازد.

۱. جنسیت

گاهی جنس و جنسیت به مفهوم مترادف به کار می‌روند، اما در حقیقت منظور از «جنس»^۱ ویژگی‌های بیولوژیک فرد و منظور از «جنسیت»^۲ نقش‌هایی است که اجتماع برای زنان و مردان مطرح می‌کند.^۳ این تمایز دیرینه از یک سو پایه‌گذار زنجیره حیات بشری و از سوی دیگر زمینه‌ساز رویارویی و مقایسه‌پایداری است که پایان آن هیچ‌گاه فرا نخواهد رسید.^۴ بطور کلی «جنسیت» مفهومی است که از آن به زنانگی و مردانگی تعبیر می‌شود. رویکرد افراد و گروه‌ها به عوامل موثر بر جنسیت متفاوت است. برخی معتقدند جنسیت نشأت گرفته از ساختارهای اجتماعی است و برخی دیگر آن را متأثر از ویژگی‌های جنسی

Drumbl, Mark A, "She Makes Me Ashamed to be a Woman: The Genocide Conviction of Pauline Nyiramasuhuko", Michigan Journal of International Law, Vol. 34, No. 3, (2012), at 559-603.

1. Sex.

2. Gender.

۳. صدیقه مهدوی کنی و نرگس ایزدی، «دادرسی افتراقی زنان بزه‌کار از دیدگاه اسلام با نگاهی به جرم‌شناسی فمینیستی»، دوفصلنامه علمی فقه و حقوق خانواده، دوره ۲۵، شماره ۷۳، (۱۳۹۹)، ص ۷۴.

۴. سیدمحمد هاشمی، «انصاف و عدالت»، مجموعه مقالات حقوق بشر و مفاهیم مساوات (تهران: انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۳) ص ۲۲۳.

می‌دانند.^۱ مبنای این تفاوت‌های جنسیتی به نگرش‌ها، باورها، هنجارها و ارزش‌های جامعه نسبت داده می‌شود.^۲

با توجه اصل برابری افراد در قانون، اصولاً جنسیت متهم و بزه‌دیده نباید تاثیری در تعیین مجازات و میزان آن داشته باشد. اما در برخی از نظام‌های حقوق کیفری ممکن است از این اصل به دلایل مختلف عدول شود. یکی از این موارد استثنا بر اساس جنسیت و حمایت از جنس زن است که باز در نظام‌های حقوق کیفری مختلف دلیل این حمایت می‌تواند متفاوت باشد. برای مثال «در کشور ما تلقی عمومی آن است که زنان از مردان ضعیف‌تر و آسیب‌پذیرترند و اعمال خشونت در حق آنها پسندیده و مطابق معیارهای اخلاقی نیست و اصولاً برای رسیدن به اهداف مجازات زنان شدت عمل چندانی لازم نیست».^۳ بعلاوه جامعه از جانب زنان احساس خطر کمتری می‌کند زیرا آنها را قادر به دست زدن به شرارت‌های مهم و بزرگ نمی‌داند.^۴

هنگامی که وضعیت زنان در بسترهای اجتماعی، قانونی و فرهنگی با مردان برابر نیست و آنها برای رسیدن به اهداف خود دسترسی لازم به وسایل مشروع ندارند، انتظار مسئولیت برابر با مردان و مجازات برابر آنها در صورت تخطی از این مسئولیت با عدالت همخوانی ندارد.^۵ از دیدگاه جرم‌شناسان هم، زنان به دلیل وضعیت روانی شکننده‌تر و روحیه لطیف‌تر در برابر خاصیت اصلاحی مجازات‌ها سریع‌تر واکنش نشان می‌دهند و اعمال مجازات‌های خفیف‌تر نیز برای اصلاح آنها مؤثر است.^۶

۱. ابراهیم قاسمی و رقیه جمالو، «بررسی عدالت جنسیتی و تاثیر آن بر اشتغال زنان»، مطالعات فقهی و حقوقی زن و خانواده، سال دوم، شماره ۳، (۱۳۹۸)، ص ۸۴.

۲. مهدوی کنی و ایزدی، همان.

۳. کریمی، همان، ص ۱۱۲.

۴. خدیجه مخصوصی، تأثیر جنسیت مجرم بر صدور قرارهای تأمین و احکام کیفری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد، (۱۳۸۶)، ص ۲۸.

۵. اعظم بدری‌منش و همکاران، «تحلیل ساختاری عدالت جنسیتی در کیفرگذاری جرائم تعزیری»، پژوهشنامه حقوق کیفری، دوره ۱۰، شماره ۲، شماره پیاپی ۲۰، (۱۳۹۸)، ص ۲۴.

۶. مهدی کی‌نیا، مبانی جرم‌شناسی (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۸) ص ۵۶۴.

۲. روایت‌ها و کلیشه‌های جنسیتی

روایت جنسیتی به مجموعه‌ای از ایده‌ها، باورها، تعصبات یا کلیشه‌هایی گفته می‌شود که ساختار اجتماعی هویت یک فرد یا گروه را بر اساس جنس و یا جنسیت و نقش‌ها، رفتارها، فعالیت‌ها یا ویژگی‌های آنها تعریف می‌کند.^۱ بنابر اصل برابری افراد در قبال قانون، حقوق کیفری ذاتاً حقوقی غیرشخصی است. یعنی برای همه تابعان یکسان است. بدین جهت قانونگذار هنگام تعریف جرائم و تعیین مجازات‌ها از معیار دوگانه استفاده نمی‌کند اما در موارد استثنایی به عنوان یک امتیاز و حمایت برای برخی تابعان از این اصل عدول می‌شود. یکی از این موارد استثنا بر اساس جنسیت و حمایت از جنس زن است. البته این تفاوت در مجازات به جهت تفاوت در ساختار طبیعی خلقت زن و مرد و تفاوت بین وظایف و تکالیف آنها می‌باشد.^۲ تصویر جنسیتی ناشی از عقاید و افکار قالبی یا کلیشه‌هاست. کلیشه‌ها یا تصورات قالبی جنسیتی دربرگیرنده اطلاعات درباره ظاهر جسمانی، نگرش‌ها، علایق، صفات روانی، روابط اجتماعی و نوع شغل است. مهم‌ترین نکته آن است که این ابعاد متنوع به هم مربوط هستند؛ صرف شناخت اینکه یک فرد زن است این معنی ضمنی را دارد که آن فرد خصوصیات جسمانی خاص (صدای آرام، ظریف و زیبا) و صفات روانی خاص (مهرورز، وابسته، ضعیف، عاطفی) خواهد داشت و فعالیت‌های خاصی (مراقبت از کودک، آشپزی) انجام خواهد داد. کلیشه‌های جنسیتی درخواست‌ها و انتظارات اجتماعی متفاوتی ایجاد می‌کند (مثلاً مردان را بالفطره مدیران خوب و زنان را بالفطره موجودات عاطفی و احساساتی تعریف می‌کند).^۳ کلیشه‌های جنسیتی چنان فراگیرند که طیف گسترده‌ای از رفتارهای انسان را دربرمی‌گیرند. بر اساس کلیشه‌های جنسیتی، زنان و مردان

1. UN Women, "Identifying Gender Persecution Conflict and Atrocities", Human Right and Gender Justice Clinic, Evaluation Section UN Women, New York, (2021), at: 7, Available at: [https:// www. unwomen. org/ sites/default/files/2022-01/Identifying-gender-persecution-in-conflict-and-atrocities-en.pdf](https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-01/Identifying-gender-persecution-in-conflict-and-atrocities-en.pdf).

۲. جعفر یزدیان جعفری، «نقش جنسیت در مجازات مجرم»، فصلنامه راهبردی زنان، سال ۱۲، شماره ۴۵، (۱۳۸۸)، صص ۸۰، ۸۱.

۳. خدیجه سفیری و فاطمه منصوریان راوندی، «کلیشه‌های جنسیتی و سلامت اجتماعی»، فصلنامه مطالعات اجتماعی روانشناختی زنان، دوره ۱۳، شماره ۲، (۱۳۹۴)، ص ۳۸.

در جامعه دارای ویژگی‌های خاص، رفتار خاص و حالات روانی خاص هستند و در نهایت قابلیت انجام وظایف و کارهایی را دارند که به صورت معمول با یکدیگر متفاوتند.^۱

اتو^۲ جنسیت را به عنوان یک ساختار اجتماعی توصیف می‌کند که هم دوگانه و هم نامتقارن است. یعنی مذکر و مؤنث مقوله‌های دوتایی هستند که مردان ارزش بیشتری نسبت به مؤنث دارند. در موقعیت‌های خشونت جمعی، مردانگی به طور سستی با پرخاشگری، خشونت و قدرت همراه است، در حالی که زنانگی با آرامش، انفعال و ضعف همراه است.^۳

از نظر فمینیست‌ها هم، در درگیری‌ها این مردان هستند که از جمله برای محافظت از زنان و دختران خود اسلحه به دست می‌گیرند و می‌جنگند. اما زنان به حمایت نیاز دارند زیرا شکننده و آسیب‌پذیر هستند و به عنوان قربانیان خشونت مردانه، محکوم به رنج انفعالی هستند.^۴ در جنگ‌های جدید هم این دوگانگی نقش تداوم یافته و تشدید شده است. جنگ‌های جدید به طور فزاینده‌ای توسط بازیگران غیردولتی به نام هویت سیاسی انحصاری انجام می‌شود که معمولاً شامل یک بعد جنسیتی قابل توجه است.^۵ خشونت جنسی و جنسیتی یک استراتژی برای به دست آوردن و اعمال کنترل سیاسی است، پاکسازی قومی از طریق تجاوز جنسی انجام می‌شود، و زنان و دختران به زور ازدواج کرده و مجبور به انجام وظایف زناشویی می‌شوند.^۶ بنابراین در این جنگ‌های جدید، مردانگی همچنان با خشونت، پرخاشگری و سلطه همراه است، در حالی که زنان بیشتر بعنوان قربانی دیده می‌شوند.^۷ مقررات حقوق بین‌الملل نیز به ویژه مقررات حقوق بین‌الملل بشردوستانه،

۱. محمد کفیلی، «بررسی مقایسه‌ای کلیشه جنسیتی برتری تفکر مردان و احساس زنان در میان دانشجویان»، دوفصلنامه روانشناسی فرهنگی، دوره سوم، شماره ۲، (۱۳۹۸)، ص ۹۳.

2. Otto.

3. Caroline Moser & Fiona Clark, *Introduction. In Victims, Perpetrators or Actors? Gender, Armed Conflict and Political Violence* (New York: Palgrave Macmillan, 2001) at 3-12.

4. Suzannah Linton, "Women Accused of International Crimes: A Trans-Disciplinary Inquiry and Methodology", *Criminal Law Forum*, Vol. 27, No. 2, (2016), at 46.

5. Chinkin Christine & Mary Kaldor, "Gender and New Wars", *Journal of International Affairs*, Vol. 67, No. 1, (2013), at 167.

6. Hodgson, op.cit., at 330.

7. Sheri A. Labenski, *Female Defendants in International Criminal Law and Beyond*, Ph. D Thesis, Department of Law, SOAS University of London, (2018), at 58.

کلیشه‌های جنسیتی مربوط به درگیری‌ها را تقویت می‌کند؛ بدین معنی که زنان در نقش خود به عنوان مادر و قربانی خشونت جنسی نیاز به حمایت ویژه‌ای در خشونت‌های جمعی و درگیری‌ها دارند. از جمله می‌توان به کنوانسیون چهارم ژنو ۱۹۴۹، (مواد ۱۴، ۱۶، ۱۷، ۲۷(۲))؛ پروتکل الحاقی اول ۱۹۷۷، (مواد ۷۵(۲)، ۷۶) و اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری (شامل فهرستی جامع از جنایات خشونت جنسی و جنسیتی) اشاره کرد. برنامه زنان، صلح و امنیت شورای امنیت سازمان ملل متحد هم کلیشه‌های جنسیتی را تقویت کرده و هم به چالش کشیده است. قطعنامه ۱۳۲۵^۱ اولین بار بطور رسمی، نقش داشتن زنان در درگیری‌ها را فراتر از نقش قربانی به رسمیت شناخت. با این حال به گفته برخی نویسندگان از جمله شپرد در قطعنامه ۱۳۲۵، زنان هنوز اساساً نیاز به حمایت دارند. در مقابل، او استدلال می‌کند که قطعنامه‌های بعدی شورا به سمت به رسمیت شناختن زنان به عنوان بازیگران صلح‌ساز و تلاش برای بازسازی پس از جنگ حرکت می‌کند.^۲ بنابراین در حالی که اسناد حقوقی به‌طور سنتی پیوند بین زنانگی، درگیری و قربانی شدن را تأیید می‌کنند، زبان آنها به تدریج به سمت تصدیق نقش‌های گسترده‌تری که زنان در درگیری دارند، تغییر می‌کند.^۳ رسانه‌ها هم این پیام را به مخاطبان انتقال می‌دهند که زنان باید در نقش همسر، مادر، کدبانو و غیره ظاهر شوند و در یک جامعه پدرسالار، سرنوشت زنان جز این نیست. بازتولید فرهنگی، نحوه ایفای این نقش‌ها را به زنان می‌آموزد و سعی می‌کند آنها را در نظر زنان طبیعی جلوه دهد.^۴ در گزارش‌های مربوط به تجاوز جنسی در رسانه‌ها، بارزترین کلیشه این است که مردان در نقش «مهاجم و متعرض» به زنان و زنان به صورت «قربانی و بزه‌دیده» بازنمایی شده‌اند.^۵ بر اساس نظر برخی نویسندگان رسانه‌ها شیوه زندگی زنان قاتل را دستکاری کرده و این تصویر بر شدت احکام کیفری آنها تأثیر می‌گذارد. بعلاوه این استدلال مطرح

1. Resolution 1325 (UN 2000).

2. Laura J Shepherd, "Sex, Security and Superhero(in)es: From 1325 to 1820 and Beyond", International Feminist Journal of Politics, Vol. 13, No. 4, (2011), at 504–521.

3. Hodgson, op.cit., at 330.

۴. رویا زراعت پیشه و همکاران، «کلیشه‌های جنسیتی موثر بر وقوع تجاوز جنسی در مولفه‌های فرهنگ ایرانی»، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، دوره ۹، شماره ۳۲، (۱۳۹۹)، ص ۱۶۸.

۵. همان، ص ۱۶۹.

می‌شود که اگر در رسانه‌ها زنِ متهم به گونه‌ای نشان داده شود که با انتظارات جنسیتی وی سازگار باشد (مانند قربانی شدن، ضعیف بودن، مطیع بودن، اجبار توسط یک مرد بدسرپرست یا عدم تعادل ذهنی) برخی از تصمیم‌گیرندگان (مثل دادگاه‌ها) با وی بیشتر ابراز همدردی می‌کنند.^۱

رسانه‌ها این زنان را به‌عنوان «سوژه‌های مذموم» به تصویر می‌کشند که زنانگی طبیعی خود را از دست داده‌اند، بنابراین «اسطوره مادری» و نقش‌های جنسیتی سنتی را تأیید می‌کنند.^۲ جرم‌شناسان هم طی مطالعاتی که در مورد پرونده متهمان زن مطروحه در دادگاه‌های کیفری ملی انجام داده‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که به‌طور قاطع، زنان بیشتر از مردان «بر اساس ارزیابی شرایط شخصی خود به‌جای جرمشان پردازش می‌شوند»^۳ یعنی در حالی که متهمان مرد با توجه به جرمی که مرتکب شده‌اند مورد قضاوت قرار می‌گیرند، متهمان زن بر اساس مفاهیم سنتی زنانگی ارزیابی و مورد قضاوت قرار می‌گیرند.^۴ و رال^۵ در مطالعه‌ای که روی پرونده چند متهم زن مطروحه در دادگاه‌های ملی انجام داده، دریافت که این ارزیابی جنسیتی به سه صورت اتفاق می‌افتد؛ اول، قضات «خانواده» را بررسی می‌کنند و نقش متهم را به‌عنوان مادر و سهم او در خانه و خانواده را ارزیابی کرده‌اند. دوم، قضات «جنسیت» را با توجه به میزان انتخاب‌های غیرعقلانه و غیرمنطقی متهم در رابطه با مردان که منجر به رفتار توهین‌آمیز او شده بود، بررسی کرده‌اند. سوم، قضات «آسیب‌شناسی روانی» را مورد توجه قرار داده‌اند و ارتباط متهم با بیماری روانی را بررسی نموده‌اند.^۶

علاوه بر این، اسمولرز هم استدلال می‌کند که انحراف جنسیتی واضحی در تصویر مجرمان زن جنایات بین‌المللی در مقایسه با مجرمان مرد وجود دارد. زنان مرتکب یا

1. Linton, op.cit., at 29-30.

2. Linda Aha'll, *Sexing War/Policing Gender: Motherhood, Myth and Women's Political Violence* (Abingdon: Routledge, 2015) at 107, 137.

3. Ann Worrall, "Out of Place: Female Offenders in Court", *Probation Journal*, Vol. 28, No. 3, (1981), at 90.

4. Hodgson, op.cit., at 341.

5. Warrall.

6. Ann Worrall, *Offending Women: Female Lawbreakers and the Criminal Justice System* (London: Routledge, 1990) at 60-64.

به‌عنوان سادیست‌های مجنون و روانی نشان داده می‌شوند که نشان می‌دهد زنان برای ارتکاب چنین جنایاتی باید غیرطبیعی و غیرعادی باشند، یا به‌عنوان فاقد اختیار و نشان می‌دهد که آنها فقط به‌خاطر اجبار دست به انجام چنین جنایاتی زده‌اند.^۱ بنابراین قضات و دادگاه‌ها با نسبت دادن تخلف یک زن به یک عامل بیولوژیکی یا روانی، این فرض جنسیتی را تقویت می‌کنند که هیچ زنی در وضعیت ذهنی سالم مرتکب جرم نمی‌شود.^۲ عبارت دیگر این گفتمان‌ها خشونت و جنایت عقلانی و حساب شده زنان را مورد تردید قرار می‌دهند، عاملیت زنان در اعمال خشونت‌آمیز را نفی کرده و در نتیجه ناسازگاری زنانگی همراه با خشونت و پرخاشگری را تأیید می‌کنند. به هر حال برخلاف تصورات کلیشه‌ای که زنان را قربانی و صلح‌طلب می‌داند، مطالعات نشان داده است که زنان در خشونت جمعی شرکت می‌کنند. مشخص شده است که زنان نقش فعالی در ۶۰ درصد از فعالیت گروه‌های شورشی ایفا می‌کنند و در ۳۳ درصد از گروه‌های شورشی به‌عنوان مبارز و در ۲۵ درصد از گروه‌های شورشی در پست‌های رهبری عمل می‌کنند.^۳ همانطور که در مقدمه اشاره شد آنها به‌عنوان پرسنل اداری و پشتیبانی، خائن و جاسوس، مجرمان جنسی، مبارزان چریکی، بمب‌گذاران انتحاری، نگهبانان زندان و شکنجه‌گران در ارتکاب خشونت‌های جمعی شرکت کرده‌اند. علاوه بر این، زنان در نقش رهبران سیاسی، آمر یا حامی اقدامات خشونت‌آمیز عمل نموده‌اند. البته به این معنا نیست که زنان در جریان درگیری‌های مسلحانه نسبت به مردان اعمال خشونت‌آمیز بیشتری انجام می‌دهند یا اینکه سطح اعمال خشونت‌آمیز آنها با مردان برابر است. بلکه زنان هم مرتکب جنایات بین‌المللی می‌شوند اما ممکن است بسیاری از جرایم آنها به دلیل این تصور که زنان قربانی خشونت و درگیری‌های مسلحانه هستند، مورد توجه قرار نگیرند. بعلاوه یک برداشت و تصویر جنسیتی آشکار در نمایش متهمان و مجرمان زن به‌عنوان دیوانه، غیرعادی یا فاقد عاملیت وجود دارد، در نمایش مجرمان زن، پیام اصلی این است که زنانی که در ارتکاب جنایات نقش داشته‌اند یا باید از نظر روانی آشفته «غیرطبیعی و غیرعادی» یا مجبور به ارتکاب چنین

1. Smeulders, op.cit., p. 227.

2. Hodgson, op.cit., at 342.

3. Hodgson, op.cit., P. 330

جنایاتی شده باشند. در مجموع کلیشه‌ها هم بر مردان و هم بر زنان تأثیری منفی می‌گذارند؛ اگرچه تأثیر منفی آن‌ها بر زنان بیشتر است، زیرا آنها در این کلیشه‌ها به صورت جنس ضعیف و فرودست مطرح می‌شوند. در واقع این کلیشه‌ها زنان را به عنوان انسان‌هایی برخوردار از حقوق کامل به رسمیت نمی‌شناسند، از برقراری روابط هماهنگ و برابر میان افراد دو جنس و از شرکت کامل زنان در پیشرفت جامعه خود جلوگیری می‌کنند و بدین ترتیب زنان را از شکوفایی تام توانایی‌های انسانی خود باز می‌دارند^۱ و در دادرسی‌ها هم مانع از تحقق عدالت در مورد آنان و قربانیان‌شان خواهد شد.

۳. نقش روایت‌ها و کلیشه‌ها در پرونده متهمان زن

بر اساس مطالب فوق‌الذکر مشاهده می‌شود کلیشه‌های جنسیتی، زنان را به عنوان «انسان‌های صلح‌طلب» و «قربانی» معرفی و متعاقباً عاملیت آنان را در ارتکاب جنایات نفی می‌کنند که این نوع نگاه تا حدودی بر کاهش پاسخگویی مجرمان زن در جنایات بین‌المللی و میزان مجازات آنها تأثیر گذاشته و به تأیید و تداوم مجدد رفتار سختگیرانه و خشونت‌آمیز زنان کمک می‌کند. بعلاوه این امر عدم تحقق بیشتر عدالت کیفری را هم برای متهمان زن و هم برای قربانیان آنها تقویت می‌کند. برخی نویسندگان همچون شوبرگ^۲ و جنتری^۳ با مطالعه پرونده متهمان و مجرمان زن به این نتیجه رسیدند که آنها یا به عنوان مادر، هیولا یا فاحشه به تصویر کشیده می‌شوند: «روایت مادر^۴، خشونت زنان را به عنوان نیاز به تعلق، نیاز به پرورش، و روشی برای مراقبت و وفاداری به مردان توصیف می‌کند. روایت هیولا^۵ رفتار منطقی، انگیزه ایدئولوژیک و مقصر بودن زنان در گیر در خشونت‌ها را حذف می‌کند. این روایت در عوض، زنان در گیر در خشونت را دیوانه توصیف کرده و زنانگی آنها را انکار

۱. سفیری و منصوریان، همان، ص ۳۹.

2. Sjoberg.

3. Gentry.

4. Mother Narrative.

5. Monster Narrative.

می‌کند نه زن یا انسان بودنشان را. روایت فاحشه^۱، خشونت را در شدیدترین یا آسیب‌پذیرترین حالت جنسیت زنانه ناشی از شرارت‌های جنسی زنان می‌داند.^۲

روایت همسر^۳ هم در پرونده متهمان برجسته شده است. در این روایت، اقدامات یک متهم در چارچوب رابطه او با همسر یا شریک زندگی‌اش در نظر گرفته می‌شود و از این روابط برای توضیح یا توجیه اینکه چرا متهم در درگیری یا خشونت جمعی شرکت نموده، استفاده می‌شود. روایت همسر نیز شبیه روایت فاحشه است، زیرا زنان را تحت کنترل مردان به تصویر می‌کشد. با این حال در مقایسه با روایت فاحشه، روایت همسر کمتر بر جنسیت‌زدایی متهم و رفتار او تمرکز می‌کند و بیشتر بر درک تأثیری که روابط عاشقانه متهم بر فرآیند تصمیم‌گیری او داشته است، می‌پردازد.^۴

در پرونده متهمان زن، دادگاه‌ها اغلب تحت تأثیر این کلیشه‌ها قرار می‌گیرند و بر جنایات واقعی ارتكابی توسط زنان تمرکز نمی‌کنند. بعلاوه قربانیانی که از دست متهمان زن رنج می‌برند، زمانی که جامعه و سیستم عدالت کیفری جنایات ارتكابی توسط زنان را به‌عنوان نمایشی از عاملیت تلقی نکند، دوباره آسیب می‌بینند. این امر انکار بیشتر عدالت کیفری را هم برای متهمان زن و هم برای قربانیان آنها تقویت می‌کند.

این روایت‌ها و کلیشه‌ها در پرونده چند متهم زن مطروحه در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی برجسته شده؛ این متهمان عبارتند از: /یم چام و /ینگک ثیریت^۵ در شعبات فوق‌العاده دادگاه‌های کامبوج^۶، سیمون گباگبو^۷ در دیوان کیفری بین‌المللی^۸، رسما هاندانوویچ^۹ در شعبه جنایات جنگی در بوسنی و هرزگوین^{۱۰}، پائولین نیراماسوهوکو^{۱۱} در

1. Whore Narrative.

2. Laura Sjoberg & Caron E. Gentry, *Mothers, Monsters, Whores: Women's Violence in Global Politics* (London: Zed Books, 2007) at 78.

3. Narrative of Wives.

4. Hodgson, op.cit., p. 349.

5. Im Chaem and Ieng Thirith.

6. Extraordinary Chambers of the Courts of Cambodia (ECCC).

7. Simone Gbagbo.

8. International Criminal Court.

9. Rasema Handanovic.

10. War Crimes Chamber in Bosnia and Herzegovina (WCCBH).

11. Pauline Nyiramasuhuko.

دیوان کیفری بین‌المللی برای رواندا^۱، بیلانا پلاویشیچ^۲ در دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی سابق^۳ در ادامه تاثیر این روایت‌ها و کلیشه‌های جنسیتی بر پرونده‌های حقوقی متهمان زن مطروحه در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی و دادگاه‌های ترکیبی بررسی می‌شود.

۱-۳. متهمان زن در شعب فوق‌العاده دادگاه‌های کامبوج

سازمان ملل متحد و دولت کامبوج در ژوئن ۲۰۰۳ توافقنامه‌ای را امضا کردند که حاصل آن تشکیل شعب فوق‌العاده در دادگاه‌های کامبوج بود. شعب فوق‌العاده شرایطی را ایجاد کرد که منجر به همکاری جامعه بین‌المللی با سیستم قضایی کیفری محلی و ایجاد یک دادگاه ترکیبی شد. زنان به سطوح بالایی از رهبری در خمرهای سرخ^۴ دست یافتند و در نتیجه برخی به دلیل نقض شدید قوانین بین‌المللی بشردوستانه متهم شدند. وجود چهار زن به نام‌های /ینگ ثیرث، کیو پوناری، یون یات و ایم چام که بخشی از رهبری خمرهای را سرخ بر عهده داشتند، نمونه‌هایی از زنان در قدرت را ارائه می‌دهد که ادعا می‌شود مرتکب اعمال جنایتکارانه شده‌اند.^۵ کار لیتون نشان می‌دهد که زنان در خمرهای سرخ مرتکب جنایات دسته جمعی شدند و مشارکت آنها به این دلیل نبود که عاملیت آنها سلب شده و آنها مجبور به مشارکت شده‌اند برعکس، زنان به اهداف سیاسی و آرمان‌های رژیم خمرهای سرخ مانند همکاران مردشان متعهد بودند.^۶ از این زنان، چام و ثیرث در اسناد دادگاه کامبوج به عنوان نقش رهبر یا پرسنل اداری در خمرهای سرخ شناسایی و متهم به استفاده از موقعیت خود در ارتکاب اعمال مجرمانه شده‌اند. /ینگ ثیرث وزیر امور اجتماعی خمرهای سرخ و شوهرش، /ینگ ساری، وزیر امور خارجه بود. ثیرث یکی از

1. International Criminal Tribunal of Rwanda (ICTR).

2. Biljana Plavsic.

3. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY).

۴. خمرهای سرخ نام گروهی با تفکرات و ایدئولوژی مائوئیستی بود که از سال ۱۹۷۵ تا ۱۹۷۹ بر کشور کامبوج حکومت می‌کرد. این حکومت برآمده از حزب کمونیست کامبوج بود و روش حکومتی آنها به گونه‌ای بود که در این سال‌ها منجر به نسل‌کشی و قتل عام میلیون‌ها نفر شد.

5. Prosecutor v Ieng Thirith (Decision on Reassessment of Accused Ieng Thirith's Fitness to Stand Trial Following Supreme Court Chamber Decision of 13 December 2011) 002/19-09-2007/ ECCC/TC, (2012); <https://www.legal-tools.org/doc/kz60r2>.

6. Labenski, op.cit., p. 236.

اعضای با نفوذ حزب CPK بود که می توانست قدرت خود را به عنوان وزیر امور اجتماعی در دوران حکومت رژیم اعمال کند؛ شرکت در سازماندهی ازدواج اجباری دسته جمعی و کنترل ایستگاه رادیویی اصلی هانوی برای گسترش تبلیغات، سانسور گزارش های خبری و پخش بازجویی از اسیران جنگی از اتهامات تیریت بود. علی رغم دریافت عفو در سال ۱۹۹۶ از دولت، وی در سال ۲۰۰۷ دستگیر شد تا در شعب فوق العاده در دادگاه های کامبوج محاکمه شود.^۱ در پرونده، تیریت دادستان ادعا کرد که وی به طور مستقیم مسئول کمک به برنامه ریزی و تحریک جنایات علیه بشریت از جمله قتل، نابودی، بردگی، تبعید، زندان، شکنجه، آزار و اذیت به دلایل سیاسی و نژادی، سایر اعمال غیرانسانی و نسل کشی بوده است. نقض فاحش کنوانسیون ژنو که شامل قتل عمدی، شکنجه، ایجاد رنج بزرگ، محروم کردن اسیران جنگی یا غیرنظامیان از حق محاکمه عادلانه، اخراج غیرقانونی و حبس یک غیرنظامی بود.^۲ دادستان اظهار کرد که او به دلیل سمت خود به عنوان وزیر امور اجتماعی مسئول مستقیم دستور ارتکاب جنایات علیه بشریت، سایر اعمال غیرانسانی و آزار و اذیت به دلایل نژادی است.^۳ تیریت در تاریخ ۱۵ سپتامبر ۲۰۱۰ در مورد اتهامات ذکر شده در بالا به دلیل نقض فاحش کنوانسیون های ژنو، قوانین کیفری بین المللی و همچنین به قتل، شکنجه و تعقیب مذهبی تحت قانون ۱۹۵۶ جزایی کامبوج متهم شد.^۴ البته تیریت در سپتامبر ۲۰۱۱ به دلیل زوال عقل، نامناسب برای محاکمه تشخیص داده و بعداً آزاد شد. /یم چام که یک سرباز تحت فرمان خمرهای سرخ بود و مسئولیت کارگاه ها را بر عهده داشت، در مارس ۲۰۱۵ به طور غیابی به جنایات علیه بشریت از جمله قتل، کشتار، بردگی، حبس، آزار و اذیت به دلایل سیاسی و سایر اعمال غیرانسانی متهم شد. چام همچنین به عنوان نقض قانون ۱۹۵۶ مجازات کامبوج در مرکز امنیتی پنوم تراپونگ و منطقه کاری اسپان سرنگ به قتل متهم شد.^۵

1. Ibid. p. 233.

2. Prosecutor v Nuon Chea et al (n 89) para 1563.

3. Ibid. paras 1209, 1210, 1290, 1291, 1295.

4. Ibid. paras 1538, 402.

5. Statement of the International Co-Investigating Judge Regarding Case 004 (Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia).

وضعیت اینگ تیریت به عنوان یک مادر در پرونده او برجسته شد. در دستور پایانی، در بخشی با عنوان «اطلاعات شخصیت»، قضات تحقیق بیان کردند که اینگ تیریت توضیح داده است که به دلیل مشارکت در انقلاب و عملیات در جنگل‌های کامبوج، او فرزندانش را به مدت ۱۰ سال ندیده است.^۱ مشخص نیست که این اطلاعات چه ارتباطی با (پرونده) داشته است و اینکه آیا صرفاً به عنوان یک واقعیت مورد توجه قرار گرفته است یا اینکه آیا قضات رسیدگی کننده بالاتفاق فکر می‌کردند که به نوعی به ارزیابی شخصیت تیریت مرتبط است. با این وجود، این نوع بازجویی به وضوح (ویژگی) جنسیتی شده داشت. بعلاوه در بخش «اطلاعات شخصیت» هیچ کدام از سه هم‌متهمی مذکر خانم اینگ تیریت (از جمله همسرش اینگ ساری^۱ و پدر فرزندانش) به نقش آنها به عنوان مراقب و ارتباط با فرزندان خود که به طور مشابه در پرونده اینگ تیریت ذکر شده اشاره نشده است و این اهمیت دادن به وضعیت مادری متهمان زن را نشان می‌دهد.^۲ در دستور خاتمه پرونده اینگ تیریت، بخش «پیشینه» زندگی اولیه وی و اینکه چگونه با خمرهای سرخ درگیر شدند را مورد بحث قرار داده است. در بخش پیشینه اینگ تیریت، آقای اینگ ساری مکرراً به عنوان «شوهر» وی نامیده می‌شود. با این حال در بخش پیشینه اینگ ساری، حتی یک بار هم از خانم اینگ تیریت به عنوان «همسر» ساری نام نمی‌برد.^۳ همچنین در بخش پیشینه به نحوه آشنایی و ازدواج آنها هم اشاره می‌شود (اما فقط در پرونده تیریت نه ساری). این تفاوت در زبان در طول بخش پیشینه ادامه دارد،^۴ قضات تحقیق به اتفاق، اینگ تیریت را به عنوان «اغلب با همسرش اینگ ساری» توصیف کردند.^۵ این تفاوت در زبان نشان می‌دهد که اشاره به ازدواج بین اینگ تیریت و اینگ ساری برای درک پیشینه و مشارکت او در جنایات مرتبط است، نه خود او.^۶ در بخش «اطلاعات شخصیت» دستور ختم، قضات بازپرس بالاتفاق به ازدواج هر دو متهم، محل ازدواج و اینکه آنها صاحب چهار فرزند (سه

1. Ing Sary.

2. Hodgson, op.cit. p. 345.

3. Co-Prosecutors v Chea, Sary, Thirith and Samphan, supra n 7, paras. 994–1017, 1202.

4. Ibid. paras 994-999.

5. Ibid. 1206.

6. Hodgson, Ibid. p.351.

دختر و یک پسر) شدند، اشاره می‌کنند.^۱ اینکه قضات مشارکت‌کننده به رابطه بین اینک تیریت و اینک ساری به‌طور مساوی هنگام بحث درباره شخصیت آنها، اما به‌طور نامتقارن هنگام بحث در مورد دخالت آنها در ارتکاب جنایات اشاره کردند، نشان‌دهنده تمرکز نامتناسبی است که به وضعیت تأهل اینک تیریت هنگام دخالت وی در درگیری اشاره دارد. قضات تحقیق، با نگاه به اینک تیریت از دریچه ازدواجش، همکاری سیاسی او را کاهش می‌دهند و پیشنهاد می‌کنند که ارتباط زناشویی ممکن است بر تصمیم او برای درگیر شدن در خشونت جمعی تأثیر گذاشته باشد.^۲ پیوند بین مادری و صلح‌طلبی به‌طور مشابه در مورد خانم/ایم چام نمایان شده است. وکلای مدافع چام در دفاعیات استدلال کردند که اختیارات ایم چام در حوزه مسائل امنیتی «به دلیل سیستم جنسیتی غالب که در آن بسیار بعید است که یک پرسنل زن می‌توانست نقش مهمی در امور مربوط به امنیت داشته باشد.» محدود شده است.^۳ این استدلال تلاش برای استفاده از کلیشه‌های مربوط به صلح‌طلبی زنان و تبعیت از مردان برای استدلال علیه مسئولیت کیفری ایم چام را نشان می‌دهد، با این حال این دفاعیات پذیرفته نشد. بر این اساس، پرونده چام علاوه بر نشان دادن چگونگی بیان صلح‌طلبی زنان در روایت‌های دادگاه، همچنین نشان می‌دهد که چگونه روایت‌های جنسیتی ممکن است توسط بازیگران دادگاه مورد اعتراض و مقاومت قرار گیرد.^۴

۲-۳. متهمان زن در دیوان کیفری بین‌المللی

شعبه ۳ دیوان کیفری بین‌المللی حکم بازداشت بین‌المللی علیه سیمون گباگبو را در سال ۲۰۱۲ به اتهام قتل، تجاوز جنسی، اعمال غیرانسانی و آزار و شکنجه در آبیجان صادر کرد. وکلای مدافع سیمون گباگبو به‌طور مشابه به ویژگی‌های مادری در پرونده او اشاره کرده‌اند. تیم دفاعی سیمون گباگبو در پاسخ به اعتراض ساحل عاج در مورد قابل قبول

1. Ibid. para. 1587.

2. Hodgson, Ibid.

3. Co-Prosecutors v Chaem, Closing Order, 004/1/07-09-2009-ECCC-OCIJ, para. 176.

4. Hodgson, op.cit. p. 347.

بودن پرونده سیمون گباگو، در «دفاعیات» خود، بر سهم او در آموزش جوانان ساحل عاج تأکید می‌کنند. با انجام این کار، سیمون گباگو در جایگاه کسی که زنان و کودکان را پرورش داده و از آنها مراقبت می‌کرده، قرار گرفت: یک شخصیت مادری استعاری برای جمعیت ساحل عاج؛ او بیشتر زندگی بزرگسالی خود را وقف تحصیل کرده و برای پیشرفت تحصیلات مردم ساحل عاج تلاش کرده است تا آنجا که به‌طور کلی همه و به‌طور خاص زنان و کودکان اییجان تحت نفوذ او قرار گرفتند.^۱

او سال‌ها به‌عنوان استاد دانشگاه در اییجان تلاش کرد تا دانش خود را به جوانان منتقل کند و احترام به حقوق بشر همه افراد را صرف‌نظر از ملیت و عقیده در آنها جاری کند. به نظر می‌رسد که بخش دفاعیات ارسالی برای انسان‌سازی سیمون گباگو به‌عنوان یک متهم طراحی شده است و او را با دیدی مثبت به قضات دادگاه مقدماتی ارائه می‌کند، نه برای رسیدگی به مسائل حقوقی در پرونده.^۲ همچنین دادستان، سیمون گباگو را در روایت همسر قرار داد، زیرا وی در مورد انگیزه‌های پشت دخالت گباگو در خشونت جمعی بحث می‌کند. محوریت شوهرش در زبان مورد استفاده در سراسر تصمیم صدور حکم بازداشت مشهود است. عمدتاً از لوران باگو به‌عنوان «آقای باگو» یاد می‌شد. با این حال در پنج جا در این تصمیم، از لوران باگو به‌عنوان «شوهر» سیمون گباگو نام برده شد.^۳

در این موارد، انتخاب کلمه «شوهر» به‌جای «آقای گباگو» مهم است، زیرا «شوهر» بر ارتباط شخصی و خانوادگی بین این دو تأکید می‌کند و این که آنها صرفاً شریک یا متحد سیاسی نیستند. هنگامی که دادگاه مقدماتی درباره انگیزه تخلف سیمون گباگو بحث می‌کند، اظهار می‌دارد که او «به نیروهای طرفدار باگو دستور داد تا علیه کسانی که تهدیدی برای قدرت همسرش هستند مرتکب جنایت شوند».^۴ بنابراین برخلاف لوران باگو که گفته می‌شود «برای حفظ قدرت به هر وسیله‌ای»^۵ در خشونت‌ها شرکت کرده

1. Ibid. pp. 345-346.

2. Ibid.

3. Hodgson, p.349.

4. Prosecutor v Gbagbo, Decision on the Prosecutor's application pursuant to Article 58 for a warrant of arrest against Simone Gbagbo, ICC-02/11-01/12-2-Red, para.30.

5. Ibid. para. 5.

است، سیمون گباگبونه برای حفظ قدرت سیاسی خود یا قدرت سیاسی حزبش بلکه برای حفظ قدرت شوهرش بعنوان «مرتکب جنایت» توصیف شده است و این یعنی بر نقش همسری او تاکید شده است.

۳-۳. متهمان زن در شعبه جنایات جنگی بوسنی

رسمای هاندانوویچ یکی از اعضای سابق ارتش بوسنی بود که توسط شعبه جنایات جنگی بوسنی در سارایوو در سال ۲۰۱۲ به جنایات جنگی در بوسنی و هرزگوین محکوم شد. توضیح اینکه در ۱۶ آوریل ۱۹۹۳، بین ساعت ۸ و ۹ صبح، درگیری بین ارتش جمهوری بوسنی و هرزگوین و نیروهای شورای دفاع کرواسی در روستای تروسینا واقع در محدوده شهرداری کونیچ در بوسنی و هرزگوین آغاز شد. پس از چند ساعت اول نبرد، نیروهای ارتش بوسنی و هرزگوین دفاع کرواسی را شکستند و سربازان کروات را اسیر کردند. هجده غیرنظامی از جمله دو کودک و چهار جنگجوی کروات اسیر شده در نقاط مختلف در طول و یا پس از نبرد کشته شدند.^۱ در آوریل ۲۰۱۲، رسمای هاندانوویچ به قتل غیرنظامیان کروات و اسیران جنگی در این درگیری اعتراف و از اقدامات خود ابراز پشیمانی کرد. او نهایتاً به پنج سال و نیم حبس محکوم شد.^۲ وکیل رسمای هاندانوویچ او را در روایت همسر قرار داد. در جلسه صدور حکم، به دادگاه گفته شد که اعضای خانواده رسمای هاندانوویچ از جمله شریک زندگی او در جریان درگیری کشته شده‌اند.^۳ در حالی که دادگاه متذکر شد که این «به هیچ وجه جرایمی را که او مرتکب شده بود توجیه نمی‌کند».^۴ با این حال مرگ شریک زندگی و اعضای خانواده هاندانوویچ در صدور حکم او در نظر گرفته شد. وکیل رسمای هاندانوویچ با ذکر مرگ شریک زندگی و سایر اعضای خانواده‌اش، مبنای را برای توضیح در مورد چرایی اینکه رسمای هاندانوویچ وارد درگیری شد به دادگاه ارائه

1. "Time for Truth: Review of the Work of the War Crimes Chamber of the Court of Bosnia and Herzegovina 2005-2010", (PDF). Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Trusina_massacre, Balkan Investigative Reporting Network. 2010. Archived from the original (PDF) on 2011-08-23. Retrieved 2011-10-25. Last seen at Nov 2023.

2. Bosnian War Crimes Court Jails First Woman, Reuter. 30 April 2012.

3. Prosecutor v Handanovic', First Instance Verdict, S 11 K 009162 12 Kro, para 15.

4. Ibid. para. 76.

کرد. نیاز به دستیابی به عدالت یا اشتیاق برای انتقام (اعضای خانواده‌اش) می‌تواند دلیل تصمیم‌گیری او برای تبدیل شدن به یک رزمنده را توضیح دهد. بنابراین مانند سیمون گباگو و اینگک تیریث، از رابطه عاشقانه رسماً هاندانویچ بعنوان توجیهی برای دخالت وی در خشونت‌های جمعی استفاده شد.^۱

۳-۴. پرونده متهمان زن در دادگاه کیفری بین‌المللی رواندا

پائولین نیراماسوهوکو، وزیر سابق خانواده و توسعه زنان رواندا، در ۲۴ ژوئن ۲۰۱۱ به ارتکاب جرایم مربوط به نسل‌کشی و جنایات علیه بشریت محکوم شد. او در حال حاضر در سنگال در حال گذراندن حکم ۴۷ سال زندان است. محکومیت او پایان یکی از طولانی‌ترین و پیچیده‌ترین پرونده‌ها در دادگاه بین‌المللی کیفری رواندا است که توسط سازمان ملل متحد تأسیس شده است. نیراماسوهوکو اولین زنی بود که در یک محاکمه کیفری بین‌المللی به نسل‌کشی و تجاوز جنسی به عنوان جنایت علیه بشریت محکوم شد.^۲ در کیفرخواست علیه نیراماسوهوکو آمده است که او به همراه پسرش، آرسن شالوم نتاهوبالی،^۳ اعضای گروه قومی اقلیت توتسی را در استان بوتاره رواندای جنوبی ربوده، به آنها تجاوز کرده و کشتند.^۴ روایت مادر و روایت همسر توسط دادستان و هم توسط گروه وکلای مدافع در مورد پائولین نیراماسوهوکو در طول محاکمه مورد استفاده قرار گرفت: روایت مادر در پرونده پائولین نیراماسوهوکو با پسرش، آرسن شالوم نتاهوبالی (هم متهمی وی) مهم تلقی شد. دادستان از این رابطه برای نشان دادن تضاد بین اعمال پائولین نیراماسوهوکو و رفتاری که از مادر انتظار می‌رود، استفاده کرد.

به عنوان مثال دادستان در بیانیه پایانی خود به‌طور مداوم به ارتباط مادرانه پائولین نیراماسوهوکو با شالوم نتاهوبالی اشاره و عنوان می‌کند که چگونه «پائولین نیراماسوهوکو

1. Hodgson, op.cit., pp. 352.

2. "Rwandan Ex-minister Becomes First Woman Convicted of Genocide", The Guardian, 24 June 2011.

3. Arse'ne Shalom Ntahobali.

4. Rhian Elinor Keyse, 'A Very Sensitive Rwandan Woman': Sexual Violence, History, and Gendered Narratives in the Trial of Pauline Nyiramasuhuko at the International Criminal Tribunal for Rwanda, 2001-2012, WOMEN'S History Review, Vol. 32, No. 7, (2023), p.1016.

به اینترهاموه^۱ و پسرش شالوم دستور داد تا به زنان و دختران توتسی تجاوز کنند» و چگونگی «به دنبال دستورات نیراماسوهوکو، پسرش شالوم نتاهوبالی و اینترهاموه به دختران و زنان جوان توتسی تجاوز کردند.»^۲ (تاکید شده است). دادستان با اشاره به رابطه مادری پائولین نیراماسوهوکو با پسرش، پائولین نیراماسوهوکو را مادری بد معرفی کرد که نه تنها یک جنایتکار بزرگ کرده بود (منظور پسرش)، بلکه در ارتکاب جنایت با او نیز نقش داشته است. بنابراین، دادستان وضعیت پائولین نیراماسوهوکو به عنوان مادر و در نتیجه وضعیت او به عنوان یک زن را بی اعتبار کرد. دادستان با استناد به موضوع مادر بودن، در بیانیه پایانی خود تاکید کرد که اقدامات پائولین نیراماسوهوکو اقدامات یک مادر نبوده و برای یک زن نابجا بوده است.^۳ بنابراین دادستان صراحتاً به رابطه مادر و پسر متهم توجه کرده و نیراماسوهوکو را خارج از مقوله "مادر خوب" قرار داد.

از سوی دیگر، شخصیت پائولین نیراماسوهوکو به عنوان یک مادر توسط شخص او و وکیل مدافعش هم مورد استناد قرار می گیرد با این استدلال که او به دلیل مادر بودن، قادر به ارتکاب جنایاتی که به آنها متهم شده به ویژه جنایاتی که توسط پسرش ارتکاب یافته، نبوده است. او با تکیه بر این فرض فرهنگی که زنان و به ویژه مادران تربیت کننده هستند و بنابراین قادر به ارتکاب خشونت نیستند، به سادگی بیان می کند که «طبق ذات خود من نمی توانم بکشم». او همچنین خود را به عنوان یک مادر معرفی می کند تا ادعاهایی مبنی بر تشویق نتاهوبالی به تجاوز به زنان توتسی قبل از کشتن آنها را رد کند. زیرا «هیچ زنی جرات نمی کرد به پسرش اجازه دهد در این کار شرکت کند». بعلاوه به گفته وی تجاوز جنسی به زنان، به سادگی در رواندای سنتی ممکن نبود.^۴ بنابراین او از مفاهیم فرهنگ رواندا و زنانگی استفاده کرد تا اتهامات خود را محکوم و از جایگاه مادریش و شخصیت پسرش دفاع کند. خود نتاهوبالی از مادرش تمجید کرد و اظهار داشت که او در تربیتش مؤثر بوده و نگرش او را نسبت به زنان شکل داده است. او اظهار داشت که ارتکاب

1. Interahamwe.

2. Prosecutor v. Nyiramasuhuko, Ntahobali, Nsabimana, Nteziryayo, Kanyabashi and Ndayambaje, ICTR-99-52-A, (2005), N4, PARA. 30.

3. Hodgson, op.cit., p. 349.

4. Elinor Keyse, op.cit., p.1026.

تجاوززاتی که به آنها متهم شده، نوعی خیانت به مادرش بوده است که در طول زندگی اش همیشه با مسائل زنان سروکار داشته است و من نمی توانم فراتر از آن بروم و به زنان صدمه بزنم.^۱ در اینجا هم نتاهوبالی در دفاع از خود و مادرش، نوع تربیت خودش را تحسین و بر نقش مهم مادر در تربیت فرزندان تأکید می کند. از این رو در پرونده نیراماسوهو کو، هم دادستان و هم وکلای مدافع این ایده را تأیید کردند که مادران نمی توانند جنایتکاران خشن باشند و پائولین نیراماسوهو کو باید یا مادر باشد یا جنایتکار، او نمی تواند هر دو باشد.^۲ در پرونده پائولین نیراماسوهو کو، دادستان از روایت هیولا هم استفاده کرد تا نشان دهد که پائولین نیراماسوهو کو مانند یک زن «واقعی» یا «مناسب» رفتار نمی کند. دادستان در بیانیه پایانی خود به نقل از شهادت یک شاهد اظهار داشت که پائولین نیراماسوهو کو «به نظر می رسد از دستور دادن به تجاوزها لذت می برد»^۳ لذت بردن از تجاوز جنسی برای زنان غیرقابل درک است و این هیولایی بودن رفتار پائولین نیراماسوهو کو را تشدید می کند. عبارت دیگر روایت هیولا در پرونده پائولین نیراماسوهو کو حول این واقعیت بود که او زنی بود که جنایات جنسی را علیه زنان دیگر مرتکب می شد، که نشان می دهد این نوع خشونت زمانی که توسط زنی علیه هم جنسش مرتکب می شود مخصوصاً هیولا تلقی می شود.^۴ این بیانیه نشان می دهد که رفتار پائولین نیراماسوهو کو از طریق یک لنز جنسیتی شده مورد بررسی قرار گرفته است. در حالی که این جنایات اگر توسط یک مرد انجام می شد، با اینکه وحشتناک بود اما در مورد پائولین نیراماسوهو کو بسیار نفرت انگیز دیده شد زیرا توسط «یک زن [و] یک مادر» انجام شده بود.^۵ نیراماسوهو کو و سایر متهمان زن به دلیل زن بودن، تخلفات خود را انکار کردند و ادعا کردند که زنان به این شیوه عمل نمی کنند.

1. Ibid. p.1027.

2. Hodgson, op.cit., p.348.

3. Prosecutor v Nyiramasuhuko, Ntahobali, Nsabimana, Nteziryayo, Kanyabashi and Ndayambaje, Ibid., para.31.

4. A° ha°ll, op.cit.

5. Hodgson, Ibid.

۵-۳. متهمان زن در دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی سابق

بیلیانا پلاوشیچ یک سیاست‌مدار اهل بوسنی و هرزگوین است. وی از ژوئیه ۱۹۹۶ تا نوامبر ۱۹۹۸ رئیس‌جمهور جمهوری صرب بوسنی بود. در سال ۲۰۰۱ توسط دادگاه بین‌المللی کیفری یوگسلاوی سابق به جنایت جنگی در جریان جنگ بوسنی متهم و در سال ۲۰۰۳ به ۱۳ سال زندان محکوم شد. وی در اکتبر ۲۰۰۹ پس از گذراندن دوسوم محکومیتش آزاد شد. در طول محاکمه پلاوشیچ، وکلای مدافع، او را به عنوان یک چهره شیرین، ساده‌لوح و زن معرفی کردند. محققان، دفاع از پلاوشیچ را روایت «مادر ملت» نامیده‌اند. با انجام این کار، پلاوشیچ امیدوار بود نشان دهد که خشونت مادرانه در دفاع از «خانواده» خود قابل قبول است. به عنوان مثال در بیانیه افتتاحیه پلاوشیچ، او گفت: «من به دو دلیل [اینجا] آمدم: برای مقابله با این اتهامات و نجات مردم، زیرا واضح بود که آنها بهای امتناع از آمدن را خواهند پرداخت». در اینجا او به عنوان مادر صربستان به تصویر کشیده شده است که خود را به نمایندگی از تمام صرب‌ها قربانی می‌کند. قابل ذکر است این امری نیست که متهمان بلندپایه به آن تکیه و استناد کنند.^۱

نحوه ارجاع بیلیانا پلاوشیچ در سرتاسر پرونده‌اش نشان‌دهنده موفقیت او در برجسته کردن ویژگی‌های مادرانه‌اش است. بیلیانا پلاوشیچ از سوی دادستان، وکلای مدافع و قضات به جای اینکه به عنوان «دکتر پلاوشیچ» خطاب شود، (عنوان صحیح برای فردی که دارای مدرک دکتری است)، به عنوان «خانم پلاوشیچ» در طول مراحل رسیدگی مورد خطاب قرار می‌گیرد. استفاده از این عنوان نادرست نشان می‌دهد که بیلیانا پلاوشیچ توسط این بازیگران دادگاه در واقع نه به عنوان زنی که با گرفتن مدرک دکتری و در منصب رئیس‌جمهوری کشورش نقش‌های جنسیتی سنتی را زیر پا گذاشته بود بلکه به عنوان یک زن مسن و محترم، یک «خانم» تلقی می‌شد.^۲

1. Cassandra Cunningham, "The Resounding Presence of Gendered Stereotypes Throughout International Criminal Proceedings of Female Perpetrators of International Crimes", 5 PKI Global Justice Journal, No. 30, (2021).

2. Hodgson, op.cit., pp. 346-347.

روایت هیولا هم در مورد بیلانا پلاوشیچ نیز به طور خلاصه نمایان شد؛ یکی از شاهدان دادستان در اظهارات خود تاکید می کند که بیلانا پلاوشیچ، هم به دلیل داشتن تحصیلات دانشگاهی و هم به دلیل زن بودن باید با نسل کشی مخالفت می کرد. چون این کار را نکرد پس به زنانگی خود خیانت کرده و انسانیت خود را از دست داده و تبدیل به یک هیولا شده است.^۱ ویژگی دیگری که در پرونده پلاوشیچ برجسته شد ابراز پشیمانی از اعمال ارتكابی و پذیرش مسئولیت است. او اظهار داشت با «پذیرفتن مسئولیت خود و ابراز پشیمانی کامل و بدون قید و شرط»، امیدوار است «به قربانیان بی گناه - مسلمان، جنگ کروات و صرب - تسلی دهد».^۲ در اینجا هم تصویری از صلح جو بودن بیلانا پلاوشیچ (تاکید بر صلح جو بودن زنان) به نمایش گذاشته می شود. در طول دفاع، پلاوشیچ به عنوان یک زن سالخورده، مادر سالار و پشیمان به تصویر کشیده شد که مسئولیت اعمال خود را پذیرفته بود. ایراد اصلی محاکمه پلاوشیچ تا حدی به دلیل نگاه جنسیتی دادگاه است که احتمالاً با به تصویر کشیدن ویژگی های مادرانه (و صلح طلبی) پلاوشیچ اغراق آمیز شده است. در نهایت، استراتژی پلاوشیچ برای نشان دادن ویژگی های مادرانه (یعنی دلسوزی و پشیمانی) موفقیت آمیز بود و وی به دلیل جرم آزار و شکنجه طبق ماده ۵ (ح) اساسنامه دادگاه به ۱۱ سال زندان محکوم شد که کمتر از میانگین مجازات آزار و شکنجه یعنی ۱۶/۵ سال در اساسنامه است.^۳ جالب توجه است که دادگاه کیفری بین المللی برای یوگسلاوی سابق مصالحه و پشیمانی را به عنوان یک عامل تخفیف در پرونده پلاوشیچ در نظر گرفت، اما در محکومیت متهمان مرد با اتهامات و شرایط مشابه و حتی کمتر، این کار را انجام نداد. به عنوان مثال در پرونده بابیچ^۴ و نیکولیچ^۵، طرفین گناهکار علی رغم اعترافات مشابه به جرم خود، به ترتیب سیزده و بیست و هفت سال حبس دریافت کردند. در دادگاه تجدید نظر، دادگاه از توضیح اختلافات بین حکم دو طرف خودداری کرد.^۶ به هر حال

1. Ibid. p. 349.

2. Prosecutor v Plavs'ic', Statement by Biljana Plavs'ic' in Support of Her Motion for a Change of Plea Pursuant to Rule 62 bis, IT-00-39&40-PT D6523-D6517, 1.

3. Cunningham, op.cit., p. 349.

4. Babic.

5. Nikolic.

6. Ibid.

شیوه‌ای که این زنان متهم را در طول دادرسی به تصویر می‌کشند و همچنین اظهارات دادگاه‌ها نشان‌دهنده کلیشه‌های جنسیتی ریشه‌دار در سیستم‌های کیفری بین‌المللی است. به طور خاص، این کلیشه‌های جنسیتی به شدت زنان را با هویت مادری و صلح طلب نسبت می‌دهند و متعاقباً عاملیت آنان را کاهش داده و طبیعتاً این نوع نگاه بر احکام صادره هم تأثیرگذار خواهد بود.

نتیجه‌گیری

تنها درصد بسیار کمی از مجرمانی که توسط دادگاه‌ها و دادگاه‌های کیفری بین‌المللی محکوم شده‌اند، زن هستند. به نظر می‌رسد این امر ناشی از تصویر کلیشه‌ای و جنسیتی از جنگ و خشونت‌های جمعی است که در آن مردان به عنوان مجرم و زنان به عنوان قربانی به تصویر کشیده می‌شوند. با این حال مطالعات اخیر نشان می‌دهد که زنان نقش بسیار بزرگتری نسبت به آنچه که ما تاکنون تصور می‌کردیم ایفا کرده‌اند و زنان نیز می‌توانند به اندازه مردان، شرور باشند. اگرچه در واقع زنان بسیار کمتر از مردان در خشونت‌های جمعی دخیل هستند. بررسی اجمالی همچنین نشان داده است که زنان به طرق مختلف در جنایات دسته‌جمعی دست داشته‌اند. برخلاف تصورات گذشته، زنان هم مانند مردان می‌توانند به دلایل مختلف (شخصی یا غیرشخصی) و در شرایط مختلف مرتکب جنایات و خشونت‌های جمعی شوند. همانطور که گفته شد زنان در جایگاه رهبران سیاسی و نظامی، سربازان ارتش، شبه‌نظامیان آموزش دیده، پرسنل اداری، اعضای گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی و حتی پزشک و پرستار در درگیرهای مختلف در روندا، کامبوج، سیرالئون، یوگسلاوی سابق، عراق، افغانستان، سوریه و ... در ارتکاب خشونت‌ها و جنایات بین‌المللی دیگر نقش داشته‌اند.

در این پژوهش توضیح داده شد که جنسیت متهمان زن در شکل‌گیری گفتمان‌های حقوقی درباره جرم آنها تأثیرگذار بوده است. دیدگاه‌های کلیشه‌ای درباره ناسازگاری زنانگی با خشونت و عاملیت زنان در حوزه‌های سیاسی و نظامی تا حد زیادی بر بحث‌های مربوط به رفتار تخلف‌آمیز زنان غالب بوده است. در سیستم حقوقی کیفری بین‌المللی، انکار توانایی زنان در ارتکاب خشونت و مشارکت در درگیری‌ها بدلیل درک مردسالارانه

از درگیری‌های مسلحانه تثبیت شده و به همین دلیل پرونده متهمان زن در دادگاه‌های کیفری بین‌المللی از طریق یک لنز (نگاه) جنسیتی شده بررسی می‌شود.

روایت‌های جنسیتی که در این مقاله مطالعه شد، بر اساس میراث‌های جنسیتی حقوق کیفری بین‌المللی شکل گرفته است. زیربنای این روایت‌های جنسیتی، کلیشه‌ها و هنجارهای رفتاری جنسیتی شده‌ای است که زنانگی را با خانواده، مادری، صلح‌طلبی و آسیب‌پذیر بودن مرتبط می‌کند. در نتیجه منکر سازگاری زن با درگیری و خشونت است و بویژه عاملیت زنان را در پست‌های رهبری سیاسی و نظامی، کاهش و حتی نفی می‌کند. وضعیت اقلیت زنان در پست‌های رهبری سیاسی و نظامی تأکید می‌کند که درگیری و خشونت جمعی، حوزه‌هایی مردانه هستند. بر این اساس وقتی یک متهم زن به دادگاه کیفری بین‌المللی معرفی می‌شود، به دلیل جنسیت خود به‌عنوان یک ناهنجاری برجسته می‌شود. از روایت‌های جنسیتی برای تطبیق رفتار متهم با هنجارهای جنسیتی سنتی استفاده می‌شود؛ با تأکید بر این که متهم یا زن است (و در نتیجه خشونت‌آمیز نیست) یا خشونت‌آمیز (و در نتیجه زن نیست) یا به دلیل تأثیر یک مرد خشن است (و بنابراین نه به خواست خودش). در نتیجه کلیشه‌های جنسیتی موجود را تأیید و تأکید می‌کند که زنانگی با خشونت ناسازگار است.

در نظر گرفتن نقش زنان به‌عنوان مادر، همسر و خواهر به‌عنوان مرکز ثقلی برای شناسایی علائم و نشانه‌های اولیه افراط‌گرایی می‌تواند دارای اهمیت باشد. بنابراین نقش‌های پیچیده و متنوعی از زنان در دو حوزه مشارکت جدایی‌ناپذیر زنان را به‌عنوان مجرمان در خشونت‌گرایی افراطی و از طرف دیگر به‌عنوان افراد تأثیرگذار مبارزه با افراط‌گرایی خشونت‌آمیز باید مورد بررسی قرار گیرد. رویکردهای مقابله با خشونت‌گرایی افراطی، دیدگاه‌های جنسیتی را به‌طور کامل در سیاست‌ها و برنامه‌هایشان ادغام نمی‌کنند و غالباً مشارکت زنان را در تلاش‌ها برای اعمال این خشونت‌ها نادیده می‌گیرند. تجربیات مردان و زنان در این زمینه متفاوت است و بنابراین باید قبل از طراحی و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد. در حال حاضر سیاست‌های مربوط به افراط‌گرایی خشونت‌آمیز، محدودیت‌هایی دارند. سیاست ادغام نقش زنان در

مقابله با خشونت افراط‌گرایی به دلیل تکرار کلیشه‌های جنسیتی با فرض اینکه زنان بطور ذاتی افراد صلح‌طلب و با نگرش‌ها و ویژگی‌های مادرانه هستند، دارای محدودیت‌هایی در رویکردهای جنسیتی مربوط به حمایت زنان از خشونت‌گرایی افراطی می‌باشند. تاکید بیش از اندازه دادگاه‌های کیفری بر نقش زنان به عنوان قربانیان خشونت نشان می‌دهد که زنان با دیدگاه خاصی از زنانگی و متأثر از کلیشه‌های جنسیتی دیده می‌شوند. دادگاه‌های کیفری باید فارغ از این کلیشه‌ها و با به رسمیت شناختن بیشتر نقش زنان به عنوان شرکت کنندگان فعال در درگیری‌ها از این فرضیه جلوگیری کنند که زنان در زمان خشونت و درگیری؛ تنها، درمانده و قربانی هستند. در واقع زنان به اندازه مردان قادر به خشونت هستند و بنابراین باید در قبال آن پاسخگو باشند.

به هر حال با افزایش روزافزون نقش‌هایی که زنان در موقعیت‌های درگیری و خشونت جمعی ایفا می‌کنند، از جمله مشارکت آنها به عنوان مبارز و مجرم، بسیار اهمیت فزاینده‌ای دارد که با متهمان زن در سیستم عدالت کیفری بین‌المللی بعنوان یک انسان معمولی و عادی و نه از لنز جنسیتی رفتار شود. قطعاً این امر در تحقق عدالت کیفری موثر خواهد بود. برای اینکه حقوق کیفری بین‌المللی بتواند عدالت را برقرار کند، دادگاه‌های کیفری بین‌المللی باید تجربیات متعددی را که در درگیری‌های مسلحانه وجود دارد، تصدیق نموده و پرونده متهمان جنایات بین‌المللی را فارغ از جنسیت، نژاد، فرهنگ، قومیت و منطقه و سطح درگیری بررسی نماید.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Anahita Seifi

<https://orcid.org/0000-0002-1180-8334>

Farangis Mansori

<https://orcid.org/0000-0002-2629-6423>

منابع

فارسی

کتاب‌ها

- کی نیا، مهدی، مبانی جرم‌شناسی (تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۸).
- هاشمی، سیدمحمد، مجموعه مقالات حقوق بشر و مفاهیم مساوات، انصاف و عدالت (تهران: انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۳).

مقاله‌ها

- بدری‌منش، اعظم، معید فر، سعید، حبیب‌زاده، محمدجعفر، شاکری گلپایگانی، طوبی، «تحلیل ساختاری عدالت جنسیتی در کیفرگذاری جرایم تعزیری»، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال دهم، شماره ۲، شماره پیاپی ۲۰، (۱۳۹۸).
- زراعت‌پیشه، رویا و همکاران، «کلیشه‌های جنسیتی موثر بر وقوع تجاوز جنسی در مولفه‌های فرهنگ ایرانی»، فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، دوره ۹، شماره ۳۲، (۱۳۹۹).
- سفیری، خدیجه و فاطمه منصوریان راوندی، «کلیشه‌های جنسیتی و سلامت اجتماعی»، فصلنامه مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، دوره ۱۳، شماره ۲، (۱۳۹۴).
- فرجیها، محمد و ثنا کاظم‌پور، «تبیین نظری تأثیر جنسیت بر تعیین مجازات مجرمان مواد مخدر، مطالعه تطبیقی ایران و آمریکا»، مجله حقوقی دادگستری، دوره ۸۶، شماره ۱۱۷، (۱۴۰۱).
- قاسمی، ابراهیم و رقیه جمالو، «بررسی عدالت جنسیتی و تأثیر آن بر اشتغال زنان»، مطالعات فقهی و حقوقی زن و خانواده، سال دوم، شماره ۳، (۱۳۹۸).
- کفیلی، محمد، «بررسی مقایسه‌ای کلیشه جنسیتی برتری تفکر مردان و احساس زنان در میان دانشجویان»، دوفصلنامه روانشناسی فرهنگی، دوره سوم، شماره ۲، (۱۳۹۸).
- کریمی، مهدی، «پژوهش میدانی تأثیر جنسیت زن در تعیین مجازات کیفری مطالعه موردی دادگاه‌های کیفری مشهد ۱۳۹۲»، پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال هفتم، شماره ۲، (۱۳۹۵).

- مهدوی کنی، صدیقه و نرگس ایزدی، «دادرسی افتراقی زنان بزه‌کار از دیدگاه اسلام با نگاهی به جرم‌شناسی فمینیستی»، دوفصلنامه علمی فقه و حقوق خانواده، دوره ۲۵، شماره ۷۳، (۱۳۹۹).
- یزدیان جعفری، جعفر، «نقش جنسیت در مجازات مجرم»، فصلنامه راهبردی زنان، سال ۱۲، شماره ۴۵، (۱۳۸۸).

پایان‌نامه

- مخصوصی، خدیجه، تأثیر جنسیت مجرم بر صدور قرارهای تأمینی و احکام کیفری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد، (۱۳۸۶).

References

Books

- A ha'll, Linda, *Sexing War/Policing Gender: Motherhood, Myth and Women's Political Violence* (Abingdon: Routledge, 2015).
- Elshtain, Jean Bethke, *Women and War* (Chicago: University of Chicago Press, 1987).
- Moser, Caroline & Fiona Clark, *Introduction, In Victims, Perpetrators or Actors? Gender, Armed Conflict and Political Violence*, ed, Caroline Moser, and Fiona Clark, 3–12 (New York: Palgrave Macmillan, 2001).
- Sjoberg, Laura & Caron E. Gentry, *Mothers, Monsters, Whores: Women's Violence in Global Politics* (London: Zed Books, 2007).
- Worrall, Ann. *Offending Women: Female Lawbreakers and the Criminal Justice System* (London: Routledge, 1990).

Articles

- Alette Smeulers, "Female Perpetrators: Ordinary or Extra-ordinary Women?", *International Criminal Law Review*, No. 15, (2015).
- Brook Sari Moshan, "Women, War, and Words: The Gender Component in the Permanent International Criminal Court's Definition of Crimes

Against Humanity”, Fordham International Law Journal, Vol. 22, Issue 1, (1998).

- Cassandra Cunningham, “The Resounding Presence of Gendered Stereotypes Throughout International Criminal Proceedings of Female Perpetrators of International Crimes”, 5 PKI Global Justice Journal, No. 30, (2021).
- Chinkin, Christine & Mary Kaldor, “Gender and New Wars”, Journal of International Affairs. Vol. 67, No. 1, (2013).
- Natalie Hodgson, “Gender Justice or Gendered Justice? Female Defendants in International Criminal Tribunals”, Feminist Legal Studies, Vol. 25, No. 3, (2017).
- Rhian Elinor Keyse, “A Very Sensitive Rwandan Woman: Sexual Violence, History, and Gendered Narratives in the Trial of Pauline Nyiramasuhuko at the International Criminal Tribunal for Rwanda 2001-2012”, Women’s History Review, Vol. 32, No. 7, (2023).
- Reyes, Natalie, “Women and Terrorism Challenging Traditional Gender Roles”, Political Science Department California State Polytechnic University Pomona, Undergraduate Journal of Political Science, Vol. 1, No. 1, (2016).
- Shepherd, Laura J, “Sex, Security and Superhero(in)es: From 1325 to 1820 and Beyond”, International Feminist Journal of Politics, Vol. 13, No. 4, (2011).
- Suzannah Linton, “Women Accused of International Crimes: A Trans-Disciplinary Inquiry and Methodology”, Criminal Law Forum, Vol. 27, No. 2, (2016).
- Sofia Patel & Jacqueline Westermann, “Women and Islamic-State Terrorism: An Assessment of How Gender Perspectives are Integrated in Countering Violent Extremism, Policy and Practices”, Security Challenges, Vol. 14, No. 2, (2018).

- UN Women, “Identifying Gender Persecution Conflict and Atrocities, Human Rhight and Gender Justice Clinic, Evaluation Section UN Women, New York, December (2021).
- Worrall, Ann, “Out of Place: Female Offenders in Court”, Probation Journal, Vol. 28, No. 3, (1981).

Thesis

- Sheri A. Labenski, Female Defendants in International Criminal Law and Beyond, Ph.D Thesis, Department of Law, SOAS University of London, (2018).

Cases

- Co-Prosecutors v. Chea, Sary, Thirith and Samphan (Chea et al), Closing Order, 002/19-09-2007- ECCC/OCIJ D427.
- Prosecutor v. Nuon Chea et al., (Closing Order) 002/19-09-2007-ECCC-OCIJ (15 September 2010)
- Prosecutor v. Plavs'ic', Statement by Biljana Plavs'ic' in Support of Her Motion for a Change of Plea Pursuant to Rule 62 bis, IT-00-39&40-PT D6523-D6517, 1.
- Prosecutor v. Plavs'ic', Sentencing Hearing, Transcript, 17 December 2002, 610.
- Prosecutor v Plavs'ic', Sentencing Judgment, IT-00-39&40/I-S, para. 93. See also Prosecutor v. Plavs'ic', Sentencing Hearing, Transcript, 16 December (2002).
- Co-Prosecutors v. Chaem, Closing Order, 004/1/07-09-2009-ECCC-OCIJ.
- Prosecutor v. Nyiramasuhuko, Ntahobali, Nsabimana, Nteziryayo, Kanyabashi and Ndayambaje, Transcripts 6, 21 and 31 (2005).
- Prosecutor v Nyiramasuhuko, Ntahobali, Nsabimana, Nteziryayo, Kanyabashi and Ndayambaje, ICTR-99-52-A,2005,N4,PARA.30.

- Prosecutor v. Nyiramasuhuko, Ntahobali, Nsabimana, Nteziryayo, Kanyabashi and Ndayambaje, Transcript, 20 April (2009), 25.
- Prosecutor v. Gbagbo, Decision on the Prosecutor's application pursuant to Article 58 for a warrant of arrest against Simone Gbagbo, ICC-02/11-01/12-2-Red.
- Prosecutor v. Handanovic', First Instance Verdict, S 1 1 K 009162 12 Kro.

In Persian

Books

- Hashemi, Seyed Mohammad, *Collection of Articles on Human Rights and the Concepts of Equality, Fairness and Justice*, Tehran: Faculty of Law and Political Sciences (Tehran: University of Tehran Publications, 2013). [In Persian]
- Kenia, Mehdi, *Fundamentals of Criminology* (Tehran: Tehran University Press, 1989). [In Persian]

Articles

- Badri Manesh et al., "Structural Analysis of Gender Justice in the Punishment of Taziri Crimes", *Research Journal of Criminal Law*, Yal 10th, Issue 2, Serial Number 20, Pages 7-28. (2018). [In Persian]
- Farjiha, Mohammad & Sana Kazempour, "Theoretical Explanation of the Effect of Gender on Determining the Punishment of Drug Offenders, A Comparative Study of Iran and America", *Judiciary Law Journal*, Vol. 86, No. 117, (2022). [In Persian]
- Ghasemi, Ebrahim & Ruqiyeh Jamalo, "Investigation of Gender Justice and Its Impact on Women's Employment", *Jurisprudence and Legal Studies of Women and Family*, Vol. 2 , No. 3, (2018). [In Persian]
- Kafili, Mohammad, "Examining the Comparisons of Gender Stereotypes of the Superiority of Men's Thinking and Women's Feelings among

Students”, Cultural Psychology biannual, Third Term, No. 2, (2018). [In Persian]

- Karimi, Mehdi, “Field Research on the Effect of Female Gender in Determining Criminal Punishment, A Case Study of Criminal Courts in Mashhad”, Women's Research Paper, Institute of Humanities and Cultural Studies, Vol. 7, No. 2, (2015). [In Persian]
- Mahdavi Keni, Siddiq & Narges Izadi, “The Differential Trial of Female Criminals from the Perspective of Islam with a View of Feminist Criminology”, Biannual Scientific Journal of Jurisprudence and Family Law, Vol. 25, No. 73, (2019). [In Persian]
- Safiri, Khadijah & Fatemeh Mansourian Ravandi, “Gender Stereotypes and Social Health”, Quarterly Journal of Women Social and Psychological Studies , Vol. 13, No. 2, (2014). [In Persian]
- Yazdian Jafari, Jafar, “The Role of Gender in Criminal Punishment”, Women's Strategic Quarterly, 12th Year, No. 45. (2009). [In Persian]
- Zareh Pisheh, Roya et al., “Gender Stereotypes Affecting the Occurrence of Sexual Assault in the Components of Iranian Culture”, Criminal Law Research Quarterly, Vol. 9, No. 32, (2019). [In Persian]

Thesis

- Hessi, Khadijah, “Effect of Offender's Gender on the Issuance of Bail orders and Penal Sentences”, Master's Thesis, Islamic Azad University, Mashhad branch. (2016). [In Persian]

استناد به این مقاله: سیفی، آناهیتا و منصوری، فرنگیس، « نگاه جنسیتی در پرونده متهمان زن در محاکم کیفری بین المللی»، پژوهش حقوق عمومی، دوره ۲۷، شماره ۸۷ (۱۴۰۳)، ۱۸۱-۲۲۰.

Doi: 10/220.54/qjpl.2024.78078.2968

The Quarterly Journal of Public Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License